

Briselē, 15.5.2017.
COM(2017) 234 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS PADOMEI UN EIROPAS PARLAMENTAM

**saskaņā ar Direktīvas 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi
novērtējumu 12. panta 3. punktu**

1. Ievads

Šis otrais īstenošanas ziņojums¹ attiecībā uz Direktīvu 2001/42/EK par noteiktu plānu un programmu ietekmes uz vidi novērtējumu (“Stratēģiskā vidiskā novērtējuma direktīva” jeb “SVN direktīva”)² atspoguļo SVN direktīvas piemērošanā gūto pieredzi laika posmā no 2007. līdz 2014. gadam. Šis ziņojums pamatojas uz VSN direktīvas 12. panta 3. punktu un novērtē direktīvas īstenošanu minētajā periodā³. Šajā ziņojumā izdarītie konstatējumi tiks izmantoti VSN direktīvas izvērtējumā, kas tiks veikts Komisijas Normatīvās atbilstības un izpildes programmas (*REFIT*) ietvaros⁴.

Ar SVN direktīvu tiek īstenots vidisko apsvērumu integrācijas un vides aizsardzības princips, kas noteikts Līguma par Eiropas Savienības darbību 11. un 191. pantā. Tas paredz augsta līmeņa vides aizsardzību un palīdz integrēt vidiskos apsvērumus noteiktu plānu un programmu sagatavošanā un pieņemšanā. Tādēļ direktīva prasa, lai plāniem un programmām, kuriem varētu būt būtiska ietekme uz vidi, tiktu veikts vidiskais novērtējums [Direktīvā 2001/42/EK “vides novērtējums”].

SVN direktīvā nav noteikti nekādi izmērāmi vidiskie standarti. Tā būtībā ir procesuāla direktīva, kura paredz konkrētas darbības, kas dalībvalstij ir jāveic, nosakot un novērtējot ietekmi uz vidi. Stratēģiskā vidiskā novērtējuma (SVN) procesa mērķis ir palīdzēt politikas veidotājiem pieņemt kompetentus lēmumus, kuru pamatā ir objektīva informācija un apspriedēs ar sabiedrību / ieinteresētajām personām un attiecīgajām iestādēm gūtie rezultāti. VSN direktīvas galveno prasību piemērošana un tās saiknes ar citām direktīvām ir aprakstītas attiecīgi 2. un 3. iedaļā.

2. Īstenošanas statuss

2.1. Tiesiskā un administratīvā kārtība dalībvalstīs

VSN direktīvu ir transponējušas visas dalībvalstis. Tiesiskais regulējums, ar kuru tiek transponēta VSN direktīva, dalībvalstīs ir atšķirīgs un ir atkarīgs no to administratīvās struktūras un kārtības. Dažas dalībvalstis SVN direktīvu transponēja, izveidojot īpašus valsts tiesību aktus, savukārt citas tās prasības integrēja esošajos noteikumos, tostarp tādos, ar kuriem tiek transponēta Direktīva par ietekmes uz vidi novērtējumu (“IVN direktīva”)⁵. Kopš 2007. gada vairāk nekā puse dalībvalstu ir veikušas grozījumus savos tiesību aktos, ar ko transponēta VSN direktīva, lai nodrošinātu, ka to nacionālie noteikumi atbilst direktīvai, un lai atrisinātu gadījumus, kad tie piemēroti nepareizi.

¹ Pirmais ziņojums tika sniegts 2009. gada 14. septembrī (COM(2009) 469).

² OV L 197/30, 21.7.2001., 30. lpp. Vārds “stratēģisks” VSN direktīvā neparādās, taču tā ir visbiežāk izmantotā un zināmākā atsauce uz šo direktīvu.

³ Sīkāku informāciju var iegūt pētījumā, kas veikts novērtējuma vajadzībām [http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/study_SEA_directive.pdf].

⁴ http://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/overview-law-making-process/evaluating-and-improving-existing-laws/reducing-burdens-and-simplifying-law/refit-making-eu-law-simpler-and-less-costly_en.

⁵ OV L 26, 28.1.2012., 1. lpp.

Katrai dalībvalstij raksturīgās administratīvās īpatnības ir ietekmējušas organizatorisko kārtību, kādu tās ir izveidojušas direktīvas transponēšanai un īstenošanai. Parasti iestāde, kas izstrādā un pieņem plānus un programmas, atbild arī par VSN procedūras īstenošanu. Lielākajā daļā dalībvalstu par *“attiecīgo iestādi, kurai ir specifiski ar vides aizsardzību saistīti pienākumi,”* (SVN direktīvas 6. panta 3. punkts) uzskata Vides ministriju vai vides aģentūru. Dažās dalībvalstīs vides iestādēm ir plašāki pienākumi un tās ir atbildīgas par SVN procedūras virzīšanu. Dažas dalībvalstis ir iecēlušas iestādi, kas uzrauga un pārbauda dokumentu kvalitāti un VSN procedūras rezultātus.

Dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība attiecībā uz lēmumu pieņemšanu (8. pants) un kārtību, kādā notiek informēšana par lēmumu pēc VSN procedūras pabeigšanas (9. pants). Dažās dalībvalstīs vides iestādes ir tiesīgas izdot administratīvu aktu (piemēram, lēmumu). Lēmums var būt vai nu saistošs attiecībā uz plānu vai programmu saturu, vai izdots tikai kā nesaistošs tiesību akts.

2.2. VSN direktīvas piemērošanas joma

Kopumā dalībvalstis ir transponējušas un īstenojušas VSN direktīvu saskaņā ar tās mērķiem un prasībām un nav saskārušās ar grūtībām, nosakot direktīvas piemērošanas jomu. ES Tiesa (EST) ir pieņēmusi plašu judikatūru saistībā ar VSN direktīvu un tādējādi atvieglusi tās piemērošanu. EST ir apstiprinājusi, ka direktīvas termini un noteikumi interpretējami plaši⁶. Piemēram:

- *“Plāni un programmas”, uz kuriem attiecas VSN (2. pants)*

VSN direktīvā nav dota termina “plāni un programmas” definīcija, bet drīzāk to apraksts. Pirmajā spriedumā⁷, kurā aplūkota VSN direktīvas piemērošanas joma, EST precizēja, ka fakts, ka plāni un programmas ir pieņemti tiesību aktu formā, tos no šīs direktīvas piemērošanas jomas neizslēdz⁸. Turklāt uz plāniem un programmām, kuru pieņemšana ir reglamentēta valsts vai regulējošās tiesību normās, kuras nosaka kompetentās iestādes un procedūru, taču kuru pieņemšana nav obligāta, joprojām var attiekties VSN direktīva, ja šie plāni un programmas atbilst attiecīgajiem direktīvā paredzētiem kritērijiem⁹. Ja pastāv šaubas, atšķirību starp šādiem plāniem un programmām un citiem pasākumiem var noteikt, atsaucoties uz konkrēto SVN direktīvas 1. pantā paredzēto mērķi, proti, vidiskais novērtējums veicams tādiem plāniem un programmām, kam var būt būtiska ietekme uz vidi¹⁰.

Runājot par plānu un programmu definīciju — gandrīz puse dalībvalstu VSN direktīvas 3. panta 2. punktu ir transponējušas vārds vārdā. Lielākā daļa dalībvalstu ir pielāgojušas nozares plānošanas veidu vai nosaukumu, lai tas atbilstu konkrētajai valsts kārtībai.

⁶ Spriedums lietā C-567/10, ECLI:EU:C:2012:159, 37. punkts, un spriedums lietā C-473/14, ECLI:EU:C:2015:582, 50. punkts.

⁷ Spriedums lietās C-105/09 un C-110/09, ECLI:EU:C:2010:355.

⁸ Turpat, 41. punkts.

⁹ Spriedums lietā C-567/10, 31. punkts.

¹⁰ Spriedums lietā C-41/11, ECLI:EU:C:2012:103, 40. punkts, un spriedums lietā C-567/10, 30. punkts.

- ***“Pamatprincipu noteikšana” (3. panta 2. punkts)***

Plānos un programmās, kuriem ir jāveic VSN, ir jānosaka pamatprincipi tādu projektu turpmākās izstrādes saskaņošanai, kas uzskaitīti IVN direktīvas I un II pielikumā. Gandrīz visas dalībvalstis ir transponējušas apzīmējumu “pamatprincipu noteikšana” vārds vārdā, bieži vien iestrādājot to tiesību aktā vai vadlīniju dokumentos. EST judikatūrā ir apstiprināts, ka šim apzīmējumam ir jāatspoguļo SVN direktīvas mērķis, ņemot vērā ietekmi uz vidi, ko rada jebkādi lēmumi, ar kuriem tiek noteiktas prasības projektu turpmākās attīstības saskaņošanai¹¹. Tādējādi var teikt, ka plāni un programmas nosaka pamatprincipus lēmumiem, kuri ietekmē visu projektu turpmākās attīstības saskaņošanu, jo īpaši attiecībā uz vietas izvēli, darbības veidu, apjomu un darbības nosacījumiem vai resursu piešķiršanu.

- ***Vērtēšana***

SVN direktīvas 3. panta 4. un 5. punktā ir izklāstīts process, kā nosakāms, vai plāni un programmas var būtiski ietekmēt vidi un tādējādi tiem ir nepieciešams SVN. Dalībvalstīm ir jāņem vērā VSN direktīvas II pielikumā izklāstītie būtiskuma kritēriji. Lielākā daļa dalībvalstu ir transponējušas II pielikumu vārds vārdā un izmanto individuālas vērtēšanas pieeju. Tomēr rīcības brīvību noteiktu plānu un programmu vērtēšanā ierobežo direktīvas vispārējais mērķis¹², proti, nodrošināt augsta līmeņa vides aizsardzību.

2.3. Tvēruma noteikšana (5. panta 4. punkts)

Vidiskajā pārskatā [Direktīvā 2001/42/EK “vides pārskats”] iekļaujamās informācijas detalizācijas apjomu un pakāpi dēvē par tvēruma noteikšanu. Dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība attiecībā uz SVN tvēruma noteikšanas posma organizēšanu; to ierobežo tikai pienākums apspriesties ar iestādēm, kurām ir specifiska vidiskā atbildība.

Dažās dalībvalstīs ir obligāti jāsaņem ziņojums par tvēruma noteikšanu. Tvēruma noteikšanas ziņojumā iekļautās informācijas saturs un detalizācijas pakāpe dalībvalstīs var atšķirties, un dažas dalībvalstis tā saturu nosaka valsts tiesību aktos.

Publiskajām iestādēm dažādās dalībvalstīs ir atšķirīga loma tvēruma noteikšanā. Minimālā prasība tvēruma noteikšanas posmā ir vismaz apspriesties ar vides iestādēm. Tomēr dažās dalībvalstīs šīs iestādes arī apstiprina tvēruma noteikšanas dokumentus.

2.4. Vidiskais pārskats (5. pants un I pielikums)

SVN direktīvas I pielikumā ir norādīta minimālā informācija, kas jāietver vidiskajā pārskatā. Dalībvalstīm jānodrošina, ka pārskats tiek sagatavots pienācīgā kvalitātē. Gandrīz puse no dalībvalstīm savos valsts tiesību aktos ir paplašinājušas I pielikuma tvērumu. Piemēram, dažas dalībvalstis pieprasa vidiskajā pārskatā iekļaut novērtējumu par konkrētiem ekonomiskiem un sociāliem faktoriem, kas var būt nozīmīgi plāna īstenošanā. Citas dalībvalstis izvirza skaidru prasību vidiskajā pārskatā iekļaut sabiedriskās apspriešanas rezultātus. Attiecībā uz pārskata netehniskā kopsavilkuma saturu — gandrīz visas dalībvalstis ir transponējušas attiecīgo direktīvas noteikumu vārds vārdā.

¹¹ Spriedums lietās C-105/09 un C-110/09, ECLI:EU:C:2010:120, 60. punkts.

¹² Spriedums lietā C-295/10, ECLI:EU:C:2011:608, 47. punkts.

Sagatavojot vidiskos pārskatus, dalībvalstis ir saskārušās ar divu veidu grūtībām:

i) datu pieejamība un kvalitāte;

ii) tehniskās zināšanas un pieredze, kas piemīt ekspertiem, kuri sagatavo pārskatu, un iestādēm, kuras atbild par tā kvalitātes pārbaudi.

- ***Pamatinformācija***

Dažas dalībvalstis ir transponējušas I pielikuma b) punktā norādītās prasības vārds vārdā; citas dalībvalstis ir sagatavojušas vadlīniju dokumentus, lai atvieglotu pamatinformācijas apkopošanu. Gandrīz divas trešdaļas dalībvalstu ir ziņojušas, ka, apkopojot pamatinformāciju, piemēram, saistībā ar novērtējumiem par jutīgumu pret klimata pārmaiņām¹³, grūtības sagādā iegūstamo datu atbilstīgums, pieejamība un detalizācijas pakāpe. Pieredze rāda, ka pamatinformācijas kvalitāte ir augstāka maza mēroga plāniem un programmām, jo tie tiek īstenoti konkrētā vietā.

- ***Iespējamās alternatīvas (5. panta 1. punkts)***

Apzīmējuma “iespējamās alternatīvas” definīcija nav dota ne VSN direktīvā, ne arī dalībvalstu tiesību aktos, ar kuriem tā transponēta. Daudzas dalībvalstis ir sagatavojušas nacionālus vadlīniju dokumentus, lai atvieglotu iespējamo alternatīvu apzināšanu un atlasīšanu VSN procedūrā. Nav vienotas pieejas, kā definēt izvērtējamo alternatīvu veidu un skaitu. Tas ir atkarīgs no katra plānu un programmu kopuma mērķiem, ģeogrāfiskā tvēruma un satura. Tomēr trīs visbiežāk izmantotās alternatīvu kategorijas dalībvalstīs ir šādas:

i) *īstenošanas vietas alternatīvas*;

ii) *kvalitatīvās un kvantitatīvās alternatīvas* (mainīts mērogs vai apjoms, kādā notiek iejaukšanās vidē);

iii) *tehniskās alternatīvas* (kas saistītas ar turpmāko konkrētajā vietā izstrādājamo projektu sagatavošanu).

Dalībvalstis vidiskajā pārskatā vienmēr apsver “*nulles alternatīvu*”¹⁴, taču atšķiras īstenošanas pieeja. Dažas dalībvalstis to uzskata par vienu no “iespējamām alternatīvām”, savukārt citas ieskata, ka tā ir atsevišķa vidiskā pārskata daļa un nav obligāti saistīta ar iespējamām alternatīvām, bet gan drīzāk ar pamatinformāciju.

Lai VSN direktīvas īstenošanā un piemērošanā nodrošinātu atbilstību, alternatīvām, kas tiek izvērtētas, ir jābūt iespējamām, ņemot vērā plānu un programmu mērķus un ģeogrāfisko tvērumu pirms to galīgā satura izveides. Kā dalībvalstis ir arī atzīmējušas — saistībā ar specifiskiem faktoriem plānu un programmu sagatavošanā, iespējamo alternatīvu noteikšana varētu būt sarežģīta. Piemēram, ir sarežģīti apzināt un izvērtēt iespējamās alternatīvas

¹³ Komisijas dienesti ir izstrādājuši vadlīnijas par to, kā stratēģiskajā vidiskajā novērtējumā integrēt klimata pārmaiņu un bioloģiskās daudzveidības jautājumus [<http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/SEA%20Guidance.pdf>].

¹⁴ SVN direktīvas I pielikuma b) punktā ir norādīts, ka vidiskajā pārskatā ir jāiekļauj informācija par vides stāvokļa iespējamo attīstību, plānu vai programmu neīstenojot. Tā bieži tiek saukta par “*nulles alternatīvu*”.

plānošanas posmā — vai nu tāpēc, ka plāni un programmas stratēģiski pievēršas konkrētam jautājumam, vai tāpēc, ka plānu un programmu saturs ir vispārējs.

2.5. Apspriedes (6. pants)

Dalībvalstīm ir ievērojama rīcības brīvība attiecībā uz to, kā organizēt apspriešanos ar sabiedrību un attiecīgajām iestādēm un informēt tos dažādos VSN procedūras posmos. Tām ir jānodrošina, ka apspriešanās procedūra tiek veikta savlaicīgi un sekmīgi un ka tā notiek saskaņā arī ar Orhūsas konvenciju¹⁵.

- *Termiņi*

VSN direktīvā nav precizēti apspriešanās procedūras termiņi, taču tā vietā ir norādīts, ka apspriede ir jāveic “atbilstīgos termiņos” (6. panta 2. punkts). Parasti termiņi apspriedēm ar vides iestādēm ir tādi paši kā apspriedēm ar sabiedrību. EST¹⁶ ir apstiprinājusi, ka termiņus var noteikt valsts tiesību aktos, ja tie neizslēdz reālu iespēju sabiedrībai un iestādēm paust savu viedokli.

- *Vērtēšanas / tvēruma noteikšanas informācijas publiskošana*

Visas dalībvalstis informē sabiedrību par vērtēšanas procedūras rezultātiem. Šo informāciju parasti paziņo tīmekļa vietnē, kas izveidota konkrētajiem plāniem un programmām, vai vides iestāžu tīmekļa vietnē, jo īpaši gadījumā, kad šīs iestādes pieņem galīgo lēmumu. Vērtējuma lēmumu publicē arī laikrakstos, oficiālajos vēstnešos u. c.

Dažās dalībvalstīs sabiedrība tiek iesaistīta tvēruma noteikšanas posmā, proti tai tiek dota informācija un izdevība sniegt rakstiskus komentārus vai piedalīties apspriedēs par tvēruma noteikšanu.

- *Apspriešanās ar attiecīgajām iestādēm (6. panta 3. punkts)*

Visas dalībvalstis apspriežas ar iestādēm attiecībā uz vidisko pārskatu un plānu un programmu projektiem. Dažās dalībvalstīs vides iestāde ir starpnieks starp iestādi, kas izstrādā plānus un programmas, un visām pārējām iestādēm, ar kurām ir jāapspriežas SVN procedūrā. Vides iestāde nodrošina arī vidiskā pārskata kvalitāti.

EST¹⁷ ir precizējusi, ka iestādē, kas ir atbildīga par apspriežu veikšanu vides aizsardzības jomā, ir nepieciešams nodrošināt funkciju nodalīšanu. Šāds nodalījums ir vajadzīgs, lai nodrošinātu, ka administratīvai vienībai iestādes iekšienē ir reāla autonomija, kas nepieciešama, lai sniegtu objektīvu atzinumu par plānu vai programmu, uz kuru attiecas VSN procedūra.

- *Apspriešanās ar sabiedrību attiecībā uz vidisko pārskatu*

Lielākajā daļā dalībvalstu vidisko pārskatu publisko vienlaikus ar plānu un programmu projektiem. Tas sabiedrībai dod pietiekamu laiku paust savu viedokli un iesaistīties vidiskā pārskata sagatavošanā, pirms plāni un programmas tiek oficiāli pieņemti. Par sabiedrisko

¹⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas Eiropas Ekonomikas komisijas Konvencija par pieeju informācijai, sabiedrības dalību lēmumu pieņemšanā un iespēju vērsties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem.

¹⁶ Spriedums lietā C-474/10, ECLI:EU:C:2011:681, 50. punkts.

¹⁷ Spriedums lietā C-474/10, ECLI:EU:C:2011:681, 42. punkts.

apspriešanu dalībvalstis parasti publicē internetā paziņojumu. Tajā norāda plāna un programmas nosaukumu, atbildīgās iestādes un vietu, kur var iegūt visus dokumentus sabiedriskajai apspriešanai saistībā ar plānu un programmu projektiem, tostarp vidisko pārskatu un tā netehnisko kopsavilkumu. Dažās dalībvalstīs apspriešanās prasības ir stingrākas par direktīvā noteiktajām un paredz sanāksmes vai atklātas uzklaušanās organizēšanu, lai apspriestos ar sabiedrību.

Sabiedriskā apspriešana ir nozīmīgs solis šajā procedūrā, un tās mērķis ir uzlabot plānošanas procesa caurskatāmību, efektivitāti un lietderīgumu. Tādā veidā tā veicina un uzlabo vispārējo priekšstatu par plānu un programmu un to atzīšanu sabiedrībā, pirms tie tiek pieņemti un īstenoti.

- ***Pārrobežu apspriedes (7. pants)***

Visas dalībvalstis, izņemot divas, ir ziņojušas par pieredzi pārrobežu apspriežu rīkošanā saistībā ar VSN iesaistītās puses vai izcelsmes puses statusā vai abos statusos. Lielākajā daļā dalībvalstu par šādu apspriežu organizēšanu atbild vides iestādes.

Dalībvalstis ir ziņojušas, ka galvenie šķēršļi pārrobežu apspriedēs saistībā ar VSN ir dokumentu tulkošanas izmaksas, tulkoto dokumentu kvalitāte un termiņi, kas bieži vien ir īsi.

2.6. Būtiskā vides ietekmējuma monitorings (10. pants)

Monitorings ļauj vidiskā novērtējuma rezultātus salīdzināt ar plānu un programmu īstenošanas rezultātiem, jo īpaši būtisko ietekmi uz vidi. SVN direktīvā nav aprakstīta precīza kārtība, kādā veicams būtiskā vides ietekmējuma monitorings, monitoringa biežums, tā metodika vai par monitoringu atbildīgās iestādes.

Dalībvalstis ir norādījušas, ka monitorings ir atkarīgs no attiecīgajiem plāniem un programmām un ka ir noteiktu veidu plāni un programmas, par kuriem tiek regulāri sagatavoti monitoringa ziņojumi. Tomēr lielākā daļa dalībvalstu nespēja sniegt informāciju par monitoringa biežumu. Monitoringu var veikt, balstoties uz standarta monitoringa rādītājiem, kuri dažkārt noteikti valstu tiesību aktos, vai izvērtējot katru gadījumu atsevišķi. Attiecībā uz SVN direktīvu — dalībvalstis pārsvarā izmanto vides monitoringa kārtību, kas paredzēta citās direktīvās, piemēram, Ūdens pamatdirektīvā¹⁸, Dzīvotņu direktīvā¹⁹ un Rūpniecisko emisiju direktīvā²⁰.

3. Saiknes ar citiem ES tiesību aktiem un rīcībpolitikām

VSN direktīva ir tiešā veidā saistīta ar IVN direktīvu un Dzīvotņu direktīvu. Tā ir cieši saistīta arī ar citām direktīvām (piemēram, Nitrātu direktīvu, Atkritumu direktīvu, Trokšņa direktīvu un Plūdu direktīvu)²¹, kas paredz pieņemt noteiktus plānus un programmas, kuri ietilpst VSN direktīvas piemērošanas jomā. Lai novērstu dublēšanos, VSN direktīvas

¹⁸ OV L 327, 22.12.2000., 1. lpp.

¹⁹ OV L 206, 22.7.1992., 7. lpp.

²⁰ OV L 334, 17.12.2010., 17. lpp.

²¹ OV L 375, 31.12.1991., 1. lpp.; OV L 312, 22.11.2008.; OV L 189, 18.7.2002., 12. lpp.; OV L 288, 6.11.2007., 27. lpp.

11. pantā ir paredzēts, ka gadījumā, kad pienākums veikt ietekmes uz vidi novērtējumu izriet gan no VSN direktīvas, gan no citiem ES tiesību aktiem, dalībvalstis drīkst paredzēt koordinētu un/vai kopīgu procedūru izmantošanu.

3.1. IVN direktīva

11. panta 2. punktā ir noteikts, ka stratēģiskā vidiskā novērtējuma procedūra ir jāsteno, neskarot IVN direktīvā vai kādā citā ES tiesību aktā ietvertās prasības. EST judikatūrā²² ir atzīts, ka IVN direktīvas ietvaros veikts vidiskais novērtējums neskar SVN direktīvas specifiskās prasības, tādēļ nevar atbrīvot no pienākuma veikt SVN direktīvā paredzēto vidisko novērtējumu, ja tāds ir nepieciešams, lai panāktu atbilstību tiem vidiskajiem aspektiem, kas ir specifiski šai direktīvai. Turklāt EST ir apstiprinājusi, ka IVN un VSN procedūras vairākos aspektos atšķiras. Tādējādi abās direktīvās noteiktās prasības ir jāpiemēro kumulatīvi²³.

Prakse liecina, ka robežas starp abām procedūrām ne vienmēr ir skaidras un tām ir tendence pārklāties, jo īpaši attiecībā uz plāniem, programmām vai projektiem, kas saistīti ar zemes izmantošanu un/vai teritoriālo plānošanu. Tas ir tādēļ, ka šāda veida plāniem, programmām vai projektiem var būt gan plānu un programmu, gan projekta iezīmes. Turklāt zemes izmantošanas un/vai teritoriālie plāni ir plāni un programmas, kuriem VSN procedūru veic visbiežāk. Šādās novērtēšanas procedūrās ir būtiski nodrošināt atbilstību gan VSN direktīvai, gan IVN direktīvai, īpaši gadījumos, kad dalībvalstis ir izvēlējušās koordinētas procedūras.

Iespēja izmantot koordinētas vai kopīgas novērtēšanas procedūras ir dalībvalstu ziņā²⁴, un tikai 10 dalībvalstis savos tiesību aktos ir paredzējušas kopīgas vai koordinētas procedūras.

3.2. Dzīvotņu direktīva

Daudzas dalībvalstis uzskata, ka nepastāv risks, ka ar VSN tiktu dublēts Dzīvotņu direktīvas 6. panta 3. punktā norādītais attiecīgais novērtējums. Tas ir saistīts ar abu procedūru atšķirīgo tvērumu un mijiedarbību. EST ir precizējusi, ka VSN direktīva būtu piemērojama pati par sevi, ja attiecībā uz plāniem un programmām izpildītos priekšnoteikumi novērtējuma veikšanai saskaņā ar Dzīvotņu direktīvu²⁵.

4. 2014.–2020. gada Eiropas strukturālo un investīciju fondu līdzfinansētie plāni un programmas

VSN direktīvas 3. panta 9. punktā ir noteikts, ka ES līdzfinansētie plāni un programmas ietilpst direktīvas piemērošanas jomā. 2014.–2020. gada plānošanas periodu pieciem

²² Spriedums lietā C-295/10, 58.–63. punkts.

²³ Turpat, 61.–63. punkts.

²⁴ Turpat, 65. punkts.

²⁵ Spriedums lietā C-177/11, ECLI:EU:C:2012:378, 19.–24. punkts.

saistītajiem Eiropas strukturālajiem un investīciju fondiem (ESIF)²⁶ reglamentē Kopīgo noteikumu regula²⁷ un īpašās fondu regulas. VSN direktīva tika piemērota lielākajai daļai ESIF līdzfinansēto programmu 2014.–2020. gada plānošanas periodā, jo tās nosaka pamatprincipus projektu turpmākai saskaņošanai.

Kopīgo noteikumu regula ir uzlabojusi VSN direktīvas piemērošanu divējādi. Pirmkārt, saskaņā ar regulas 55. panta 4. punktu “*novērtēšanā attiecīgā gadījumā ir jāiekļauj prasības stratēģiskajam vides novērtējumam*”. Lai atvieglotu *ex ante* novērtējumu, Komisija ir sagatavojusi vadlīniju dokumentus²⁸. Vadlīniju dokumenti paredz, ka VSN ir jāveic plānu un programmu sagatavošanas sākumposmā un ir jāpabeidz pirms to pieņemšanas.

Otrkārt, kā jaunu iezīmi 2014.–2020. gada plānošanas periodā Kopīgo noteikumu regula ievieša *ex ante* nosacījumus. *Ex ante* nosacījumu mērķis ir nodrošināt, ka ir izpildīti vajadzīgie priekšnosacījumi ES līdzfinansējuma efektīvai un lietderīgai izmantošanai, un IVN direktīvas un VSN direktīvas sekmīgu piemērošanu. Vispārējie *ex ante* nosacījumi ietver kārtību, kas nodrošina VSN direktīvas sekmīgu piemērošanu. Dažām dalībvalstīm bija jāizdara grozījumi savos tiesību aktos. Tādējādi tiesiskais regulējums, kas saistīts ar vidisko lēmumu pieņemšanas procesu, ir precizēts un iestāžu, kuras piemēro VSN direktīvu, zināšanas un prasmes ir nostiprinātas. Ar regulu tiek ieviests arī tematisks *ex ante* nosacījums transporta nozarei, ar kuru paredz tādus visaptverošus ģenerālplānus un programmas investīcijām transporta nozarē, kas atbilst VSN direktīvas tiesiskajām prasībām.

Gandrīz visas dalībvalstis ir izpildījušas vispārējos *ex ante* nosacījumus attiecībā uz VSN direktīvu. Lielākā daļa dalībvalstu ir atzīmējušas, ka ESIF programmu vispārējais un daudzozaru raksturs ir sarežģījis VSN procedūru, kas bieži vien bija jāpaaugrina. Dalībvalstis ir norādījušas, ka informācija, kas pieejama attiecībā uz plānu un programmu iespējamo būtisko ietekmi, šo valstu īstenoto plānu un programmu sagatavošanas un pieņemšanas posmā ir samērā vispārīga. Tas jo īpaši ir kavējis pārrobežu programmu ietekmes novērtēšanu. Dažas dalībvalstis sagatavoja īpašus vadlīniju dokumentus VSN veikšanai ESIF plāniem un programmām. Lielākā daļa dalībvalstu izmantoja Komisijas sagatavotās vadlīnijas.

5. VSN direktīvas iedarbīgums

VSN direktīvas īstenošanas iedarbīgumu var novērtēt kā tās potenciāla spēju ietekmēt gan plānošanas procesu, gan plānu un programmu galīgo saturu. Visas dalībvalstis ir atzinušas, ka VSN procedūra vismaz zināmā mērā ir ietekmējusi plānošanas procesu un ka tā uzlaboja plānu un programmu kvalitāti. Dalībvalstu un speciālistu vidū valda arī vienots un kopīgs uzskats, ka procedūra ir iedarbīgāka, ja ir politiskā griba patiesi ietekmēt plānošanas procesu.

²⁶ ESI fondi ir ERAF, KF, ESF, ELFLA un EJZF.

²⁷ OV L 347, 20.12.2013., 320. lpp.

²⁸ Vadlīniju dokuments par *ex ante* novērtējumu (ERAF, KF, ESF) [http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2014/working/ex_ante_en.pdf]; Vadlīnijas 2014.–2020. gada EJZF darbības programmu *ex ante* novērtējumam [http://ec.europa.eu/fisheries/sites/fisheries/files/guidelines-ex-ante-evaluation-2014-2020-emff-ops_en.pdf]; 2014.–2020. gada lauku attīstības programmu *ex ante* novērtējumu kopsavilkums [http://ec.europa.eu/agriculture/sites/agriculture/files/evaluation/rural-development-reports/2015/ex_ante_rdp_synthesis_2014_2020/fulltext_en.pdf].

Tas nodrošina, ka vidiskie apsvērumi tiek pilnībā integrēti plānošanas un lēmumu pieņemšanas procesā.

Daudzas dalībvalstis ir atzīmējušas, ka VSN procedūra drīzāk ietekmē maza mēroga un reģionālus plānus un programmas (piemēram, zemes izmantošanai), nevis valsts mēroga plānus un programmas, par kuriem stratēģiskie lēmumi bieži vien tiek pieņemti politiskā līmenī, un pēc VSN procedūras ir maz iespēju tos pārskatīt. Piemēram, lielākā daļa dalībvalstu ir atzinušas, ka, pienācīgi izvērtējot alternatīvas, var ietekmēt plānu un programmu saturu, taču praksē alternatīvas galvenokārt pievēršas negatīvās ietekmes samazināšanai vai mīkstināšanai. Tomēr arī šādi pasākumi var sekmīgi nodrošināt vides aizsardzību.

Daudzas dalībvalstis ir atzinušas sabiedriskās apspriešanas nozīmi novērtējuma caurskatāmības un uzticamības uzlabošanā. Tas ir svarīgi, jo novērtējuma rezultāti ir jāņem vērā galīgajā lēmumā par plānu un programmu pieņemšanu. Tomēr pēc VSN direktīvas īstenošanas 10 gadu garumā dalībvalstis ir norādījušas, ka apmērs, kādā VSN procedūras rezultāti tiek ņemti vērā galīgajā lēmumā par plāniem un programmām, bieži vien ir atkarīgs no lēmumu pieņemšanas specifikas, un tas var izpausties gan kā novērtējuma rezultātu pamatīga apsvēršana, gan kā formāla procedurālas prasības izpilde.

6. Secinājumi

2007.–2014. gada periodā dalībvalstis neziņoja par nozīmīgām grūtībām attiecībā uz īstenošanu. EST ir pieņēmusi judikatūru, kurā izskaidrotas VSN direktīvas prasības. Dalībvalstis ir nostiprinājušas direktīvas īstenošanu un guvušas plašāku pieredzi tās piemērošanā. Gadījumos, kad tas bija nepieciešams, dalībvalstis izdarīja grozījumus savos tiesību aktos, lai nodrošinātu atbilstību direktīvai.

Apmērs, kādā VSN direktīva ir īstenota dalībvalstīs, ir atkarīgs no atšķirīgās administratīvās un tiesiskās kārtības, kādā tiek veikta tās piemērošana. Dažas no piemērošanas grūtībām ir saistītas ar dažādiem SVN procedūras elementiem (piemēram, vidiskajā pārskatā izmantotās informācijas kvalitāte un pieejamība). Tas jo īpaši attiecas uz plāniem un programmām, kas pievēršas plašam jautājumu klāstam (piemēram, valsts vai nozares mērogā). Joprojām pastāv neskaidrības par dažiem galvenajiem jēdzieniem, piemēram, “iespējamās alternatīvas”. Lai gan dažus no šiem jautājumiem varētu atrisināt ar vadlīniju dokumentu palīdzību, šķiet, ka grūtības sagādā IVN un VSN procedūru mijiedarbība, jo īpaši attiecībā uz tādiem plāniem un programmām, kuriem ir projekta iezīmes.

Visām dalībvalstīm ir jāturpina īstenošanas pasākumi, lai nodrošinātu atbilstību VSN direktīvai. Gadījumos, kad tas ir nepieciešams, tām ir jāīsteno arī proaktīvas iniciatīvas, piemēram, vadlīniju dokumentu sagatavošana, apmācība, informācijas apmaiņa un vides informācijas datubāzu izveide. Pamatojoties uz šo ziņojumu, Komisija gaidāmajā izvērtējumā apsvērs, kā palielināt VSN direktīvas pozitīvo ietekmi un labāk parādīt tās ES līmeņa pievienoto vērtību, lietderīgumu un efektivitāti.